УДК 004:316.77:[378.011.3.051:355.233]:37.018.43(045)

DOI: 10.31339/2617-0833-2019-2(27)-98-107

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

Кива В. Ю.

THE METHOD OF DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE IN TEACHERS OF THE MILITARY EDUCATION SYSTEM APPLYING THE DISTANCE FORM OF LEARNING

Kyva Vladyslav

У статті теоретично обґрунтовано методику розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) викладачів системи військової освіти з використанням дистанційної форми навчання. Проведено аналіз наукових поглядів щодо понять «методика» та запропоноване авторське бачення «методики розвитку ІКК викладачів системи військової освіти». Зокрема визначено методологічні підходи щодо методики її розвитку, а також основні її етапи, мету, завдання, зміст, методи, види навчальних занять, засоби, організаційні форми навчання.

Ключові слова: викладач системи військової освіти; інформаційно-комунікаційна компетентність; розвиток; методика розвитку; дистанційне навчання; етапи; засоби дистанційного навчання.

The paper theoretically substantiates the methodology of development of information and communication competence (ICC) in teachers of the military education system applying the distance form of learning. Scientific approaches to the concepts of «methodology» have been analyzed and the author's vision of «the methodology of development of ICC in the military education teachers» has been suggested. In particular, they determine the methodological approaches to the methodology of its development, as well as its main stages, purpose, tasks, content, methods, types of training sessions, tools and organizational forms of learning.

Keywords: a teacher of the military education system, development, the methodology of development, distance learning, stages, tools of distance learning, information and communication competence.

Нині на всі сфери суспільного виробництва, у т.ч. і на систему вітчизняної професійної освіти суттєво впливають чинники інформаційного суспільства, насамперед інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), які створюють достатньо сприятливі умови для надання громадянам широкого спектру освітніх послуг. Можна позитивно стверджувати, що вони суттєво модернізували сучасну систему освіти на всіх рівнях, а також і безпосередньо систему військової освіти, яка забезпечує підготовку фахівців для Збройних сил України.

В інформаційному суспільстві суттєвому покращенню військово-професійної підготовленості фахівців, у т.ч. і викладачів можуть сприяти мережеві освітні дата-центри та сучасні ІКТ. Особливо важливим у цьому аспекті вбачається, по-перше, здатність викладачів комплексно їх використовувати відповідно до освітніх і військово-професійних потреб курсантів (слухачів). У зв'язку з цим слід підкреслювати, що їх інформаційно-комунікаційна підготовка має відповідати вимогам, з одного боку, інформаційного суспільства, а з іншого – військової сфери, яка широко використовує найсучасніші інформаційні технології.

По-друге, у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) розвиток і вдосконалення ІКК курсантів (слухачів) має бути динамічним і неперервним, оскільки інформаційні технології систематично та швидкими темпами оновлюються та вдосконалюються, особливо

у військовій сфері. У зв'язку з цим, викладачам необхідно постійно вдосконалювати свою професійно-педагогічну компетентність відповідно до змін, які відбуваються в інформаційному суспільстві та в Збройних силах України [8].

Так, на основі вивчення педагогічної практики в системі військової освіти та узагальненні та систематизації наукових джерел щодо дослідження ІКК педагогів, з'ясування її структури та змісту впевнилися у необхідності розроблення методики її розвитку у викладачів системи військової освіти з використанням дистанційної форми навчання.

Аналіз наукових джерел і дисертацій щодо ІКК різних фахівців показує, що наукові дослідження ведуться за такими проблемними напрямками: трактування ІКК (В. Биков, В. Вембр, А. Гуржій, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Спірін, А. Feratti [9], I. Gutierrez [10], M. Gisbert, F. Esteve [11], V. Larraz [12], R. Krumsvik [13]) та її формування (І. Тимофєєва, Г. Федорук, D. Schneckenberg, J. Wildt [14]) і розвиток (П. Грабовський, Г. Дегтярьова, А. Кочарян, Н. Сороко, F. Esteve [11], F. Carrera, J. Coiduras [15]).

Однак, поза увагою науковців залишається проблема розроблення методики розвитку ІКК викладачів системи військової освіти.

Мета статті – обґрунтувати авторську методику розвитку ІКК викладачів системи військової освіти у дистанційній формі навчання.

Нині в умовах розбудови сучасної системи військової освіти в Україні особливого значення набувають результати досліджень педагогічної науки, яка має обґрунтовувати освітній процес у ВВНЗ в інформаційному суспільстві, розробляти інноваційні технології та методики професійної підготовки військових фахівців, у т.ч. із застосуванням ІКТ. Одним із актуальних і перспективних напрямів педагогічних досліджень як у теоретичному, так і практичному аспектах є розроблення комплексної авторської методики розвитку ІКК у викладачів системи військової освіти у дистанційній формі навчання, яка має не відставати від вимог сьогодення, а навпаки враховувати всі сучасні тенденції розвитку військової науки та практики, у т.ч. й безпосередньо інформаційної.

Зокрема, наказом Міністерства оборони України від 21.12.2015 року № 744 “Про затвердження Концепції дистанційного навчання у Збройних силах України” визначено основні напрями розвитку у ЗС України одного з основних організаційних форм навчання – дистанційного, що підкреслює важливість та актуальність нашого наукового завдання щодо розроблення методики розвитку ІКК викладачів у дистанційній формі навчання.

Так у Великому тлумачному словнику української мови поняття «методика» трактується як «вчення про методи викладання певної науки, предмета» [3, с. 664], а на думку В. Ягупова, методика – це «конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання» [6, с. 357].

Ми підтримуємо думку С. Гончаренка, який трактує поняття «методика навчального предмета» як «галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета. До змісту методики як часткової дидактики входить: установлення пізнавального й виховного значення даного навчального предмета і його місця в системі освіти; визначення завдань вивчення даного предмета і його змісту; вироблення, відповідно до завдань і змісту навчання, методів, методичних засобів і організаційних форм навчання» [5, с. 206].

Отже, методика у педагогіці – це цілеспрямовано обґрунтована методична система щодо методів навчання і виховання, видів навчальних занять, методичних способів і прийомів, засобів навчання і виховання, форм організації навчальних занять і виховних заходів, спрямована на вирішення конкретних педагогічних завдань формувального, розвивального на іншого характеру, вдосконалення певних особистісних, суб'єктних, психічних, професійних та інших якостей, утворень і проявів тих, хто вчиться.

Враховуючи результати аналізу щодо трактувань поняття «методика» в педагогіці можемо зробити висновок, що методика розвитку ІКК викладачів системи військової освіти

представляє собою сукупність мети, ієрархії цілей і завдань, змісту, форм організації навчання, методів навчання, видів навчальних занять і засобів навчання, що методично, системно та послідовно застосовуються та реалізуються на основних етапах її розвитку. Вона має спиратися на провідні методологічні підходи – системний, компетентнісний, інформаційний, суб'єктно-діяльнісний і контекстний [8, с. 10-16].

Вона спирається на сучасні методологічні підходи, які являються концептуальною підвалиною для визначення мети, завдань, принципів, змісту, методів навчання, видів навчальних занять, засобів і організаційних форм навчання щодо розвитку їх компетентності, тобто основних складових методики та які творчо застосовуються на трьох етапах розвитку ІКК викладачів системи військової освіти.

Мета методики полягає у розвитку ІКК викладачів системи військової освіти, яка досягається шляхом досягнення головної і часткових цілей її розвитку.

Відповідно до визначеної мети визначено основні завдання щодо розвитку ІКК викладачів згідно з провідними положеннями сучасних методологічних підходів, зокрема такі:

- розвиток ціннісно-мотиваційного компонента (цінності педагогічної діяльності із використанням ІКТ; мотивація до розвитку ІКК);

- розвиток інтелектуального компонента (це такі знання: теорії ІКТ; теоретичні основи аналізу та прийняття рішень у військовій сфері; технології моделювання процесів (явищ) у викладанні загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін; теоретичні положення кібербезпеки у процесі використання ІКТ їх викладанні; сучасні апаратно-програмні засоби; технології розроблення програмних засобів згідно з методикою викладання конкретної навчальної дисципліни);

- розвиток праксеологічного компонента (це такі здатності: ефективно використовувати ІКТ у педагогічній діяльності; системно розробляти та використовувати сучасні апаратно-програмні засоби у процесі викладання загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін та з'ясувати їх кібернетичну вразливість);

- розвиток інформаційно-технологічного компонента (це такі здатності: системно та контекстно використовувати ІКТ у педагогічній діяльності; синтезувати різні програмні засоби для підвищення ефективності викладання конкретних навчальних дисциплін; розробляти інформаційні програмні засоби для використання в їх викладанні);

- розвиток суб'єктного компонента (педагогічна суб'єктність викладача в інформаційному суспільстві; здатність до об'єктивного самооцінювання як суб'єкта педагогічної діяльності в межах реалізації посадових функцій викладача конкретних загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін).

Для їх розвитку доцільно дотримуватися педагогічних вимог принципів навчання у вищій військовій школі [4, с. 230] з творчим урахуванням принципів дистанційного навчання. Зокрема, таких принципів навчання у вищій військовій школі:

- науковості навчання передбачає, що всі факти, знання, положення і закони, які викладаються, мають бути науково обґрунтованими та відповідати сучасним досягненням науки та техніки взагалі та у військовій сфері, зокрема;

- системності і послідовності навчання – системне і послідовне викладення навчального матеріалу та систематичну роботу курсантів (слухачів) з ним; залежно від змісту теми та конкретної навчальної дисципліни, специфіки її цілей викладач застосовує певну систему видів навчальних занять, проводячи курсантів (слухачів) від простого відтворення до самостійних творчих дій з вивченим початковим матеріалом, у т.ч. і безпосередньо моделювання конкретних військово-професійних ситуацій за допомогою засобів ІКТ;

- доступності навчання – передбачає дотримання таких правил: від простого – до складного, від відомого – до невідомого, від близького – до далекого, а також урахування рівня розвиненості викладачів, курсантів (слухачів), їх індивідуальних особливостей; вимагає визначення норм витрат часу і праці, рівня напруженості розумової та фізичної праці тих, хто

вчиться;

– зв'язку навчання із сучасною військовою практикою – ґрунтується на об'єктивних зв'язках науки і військової справи, сучасної воєнної теорії і практики;

– свідомості й активності у навчанні – визначає суб'єктну роль і позицію як викладів, так і курсантів (слухачів) у освітньому процесі, для цього необхідно усвідомлення та самостимулювання ними своєї педагогічної та навчальної діяльності та цілеспрямоване управління нею; формування в курсантів (слухачів) позитивного ставлення до набуття військового фаху, наявність інтересу до навчального матеріалу, тісний зв'язок навчання з військовою практикою та його використання на практиці, проблемність навчання, диференційований підхід, використання сучасних інформаційних технологій і засобів навчання;

– наочності у навчанні – сприяє свідомому та цілісному наочному сприйманню навчальної інформації викладачами, курсантами (слухачами), його осмисленню і засвоєнню, виховує спостережливість, уважність і розвиває практичне мислення;

– міцності засвоєння знань і формування практичних умінь і здатностей – передбачає повторення навчального матеріалу тими, хто вчиться, за розділами і структурними частинами, його запам'ятовування у поєднанні з вивченням, виділення під час повторення головних ідей, використання різноманітних методик, організаційних форм навчання і видів навчальних занять;

– індивідуалізації навчання – дає змогу в умовах спільної навчальної діяльності кожному курсантові (слухачеві) творчо та в індивідуальному темпі оволодівати навчальним матеріалом, зважаючи на рівень власної інтелектуальної та військово-професійної розвиненості, індивідуальні пізнавальні та практичні потреби, інтереси, мотивацію, цінності військово-професійної діяльності, волю та працездатність;

– емоційності навчання – передбачає вплив викладача на формування у курсантів (слухачів) емоційно-вольової сфери як військового професіонала, що безпосередньо активізує їх навчально-пізнавальну діяльність, і запобігає появі тих, які негативно позначаються на ній, шляхом логічного, жвавого викладання дисципліни, наведення цікавих прикладів, використання різноманітних засобів наочності тощо.

Водночас необхідно творчо дотримуватися педагогічних вимог і правил специфічних принципів дистанційної освіти (В. Биков) [2]. Зокрема, таких:

– інтерактивності (передбачає діалог викладача з користувачем);

– адаптивності (забезпечує індивідуальний темп навчальної діяльності курсантів (слухачів), передбачає самостійний вибір ними курсу, часу на його вивчення, терміну консультацій і складання іспитів і заліків, періодичність та інтенсивність своєї навчальної діяльності);

– гуманності (полягає в спрямованості освітнього процесу до людини, створенні максимально сприятливих і комфортних умов навчання; опануванні військовою професією шляхом прояву творчої індивідуальності, громадянських, моральних та інтелектуальних якостей та їх цілеспрямованого творчого системного розвитку, що забезпечував би курсанту (слухачеві) захищеність, безпечні та комфортні умови набуття професійної освіти);

– пріоритетності педагогічного підходу (під час моделювання освітнього процесу передбачається цілеспрямоване проектування дистанційного навчання з урахуванням контингенту тих, хто набуває освіти, обґрунтування конкретних концепцій формування, розвитку та вдосконалення певних явищ, створення дидактичних моделей тих явищ, які планують реалізовувати);

– педагогічної доцільності застосування сучасних інформаційних технологій (вимагає педагогічного оцінювання ефективності кожного етапу проектування дистанційного навчання; на перший план необхідно винести не само впровадження ІКТ, а відповідне змістове наповнення навчальних курсів і освітніх послуг за їх допомогою);

– вибору змісту освіти (зміст освіти має відповідати, з одного боку, нормативним

вимогам Державного освітнього стандарту й ринку праці, а з іншого – конкретним вимогам здобувача освіти, а в нашому випадку – викладачів та курсантів (слухачів) системи військової освіти);

- забезпечення захисту інформації, що циркулює в технологічній системі дистанційного навчання (передбачає впровадження організаційних і технічних засобів безпечного та конфіденційного зберігання, передавання й використання різних відомостей та інформації в освітньому процесі);

- дотримання стартового рівня освіти (вимагає певної кількості знань, умінь, навичок як у педагогів, так і курсантів (слухачів);

- відповідності інформаційних технологій до цілей, змісту та методик навчання (адекватність інформаційних технологій навчання моделям дистанційного навчання в системі військової освіти);

- гнучкості та мобільності (створення інформаційних мереж, баз і банків знань і даних для дистанційного навчання в системі військової освіти, що дозволяє коригувати, доповнювати та вдосконалювати освітню програму; збереження інформаційної інваріантної освіти);

- відповідності дистанційного навчання наявним організаційним формам освіти (проектоване дистанційне навчання зможе дати необхідний соціальний, економічний і освітній ефект за умови, якщо створені та впроваджені інформаційні технології не стануть чужорідним елементом у традиційній системі освіти, а будуть природно інтегровані до неї);

- економічності (передбачає раціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів, фінансово-технологічний розрахунок ефективності підвищення кваліфікації в системі військової освіти за дистанційною формою навчання).

Методи навчання та види навчальних занять, які використовуються у методиці. У дистанційній освіті, як і в очній, застосовуються й традиційні, й активні методи навчання [7]. Наприклад, такі традиційні методи навчання:

1. Усне викладання навчального матеріалу, яке поділяється на словесно-інформаційне, словесно-евристичне, словесно-проблемне та словесно-дослідницьке. Воно включає різні види розповідей, пояснень, оповідань, лекцій.

2. Обговорення матеріалу, який вивчається, поділяється на словесно-інформаційне, словесно-евристичне, словесно-проблемне та словесно-дослідницьке. Воно включає різні види бесід, семінарських занять, дискусій, мозкову атаку, інтелектуальну розминку, аналіз конкретної ситуації тощо.

3. Показ поділяється на наочно-інформаційний, наочно-практичний, наочно-евристичний, наочно-проблемний і наочно-дослідницький. Він включає демонстрацію, ілюстрацію, спостереження у формі особистого показу підлеглим цих або інших прийомів і дій, показ дій окремих воїнів, розрахунків і підрозділів, показ натуральних і образних засобів наочності, демонстрацію фільмів та ін.

4. Практичні методи поділяються на практично-репродуктивні, практично-евристичні та практично-дослідницькі (проблемні). Вони включають практичні заняття, групові вправи, лабораторні роботи, вправи, обслуговування бойової техніки та озброєння, командно-штабні навчання, стрільби, водіння бойової техніки тощо. Наприклад, основними різновидами занять у ВВНЗ, в яких відбувається підготовка офіцерів для підрозділів і частин зв'язку є тактико-стройові заняття, часткові та комплексні тренування, тактико-спеціальні заняття і навчання, командно-штабні навчання, навчання військ. Відповідно, методи розвитку ІКК викладачів мають бути адаптовані до специфіки конкретних військово-спеціальних і загальновійськових дисциплін.

5. Самостійна робота, яка поділяється на всі види навчальних занять, які були в попередніх методах – словесно-наочно-практично-інформаційні. Вона включає: роботу з друкованими джерелами; самостійне вивчення техніки; самостійне тренування; самостійний перегляд кінофільмів, телепередач; робота інформаційними джерелами і Інтернеті та ін.

6. Методи контролю та самоконтролю в навчанні включають: індивідуальну контрольну співбесіду; опитування; письмові роботи; тестування; контрольні роботи; машинний контроль; самоконтроль; іспит; залік тощо.

Поєднання різноманітних методів навчання і видів навчальних занять у процесі розвитку ІКК викладачів системи військової освіти сприяє освоєнню ними предметних дій, розвитку способів дій, притаманних їхній педагогічній діяльності за допомогою засобів ІКТ. Розвиток їх ІКК неможливе без педагогічно виваженого використання різноманітних видів навчальних занять. Усі традиційні види навчальних занять також доцільно використовувати в процесі їх дистанційного навчання. Обов'язковою методичною вимогою є їх адаптація до системи ІКТ і застосування зі врахуванням освітніх потреб і можливостей викладачів системи військової освіти.

Засоби. У методиці доцільно застосовувати всі засоби, які використовуються в освітньому процесі, у т.ч. насамперед ІКТ: комп'ютеризовані системи навчального призначення в звичайному і мультимедійному варіантах; лабораторні дистанційні практикуми; тренажери; електронні бібліотеки з віддаленим доступом; дидактичні матеріали на основі експертних систем навчального призначення; дидактичні матеріали на основі геоінформаційних систем та ін.

Кардинальних змін набуває також матеріальна база розвитку ІКК викладачів. Це важлива складова матеріального забезпечення освітнього процесу за умов дистанційного навчання, яка нерозривно пов'язана зі змістом і методичними системами навчання різних навчальних дисциплін на дистанційних курсах підвищення кваліфікації викладачами системи військової освіти.

Форми організації навчання – це форми організації і реалізації освітнього процесу на дистанційних курсах підвищення кваліфікації викладачів, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію принципово й переважно екстериторіально (на відстані, яка не передбачає безпосередню навчальну взаємодію учасників віч-на-віч, коли учасники територіально перебувають за межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії і коли у процесі навчання їх особиста присутність у певних навчальних приміщеннях навчального закладу не є обов'язковою) [1].

Процес взаємодії учасників дистанційного навчання перебігає, як правило у синхронному (дистанційний контакт з викладачем, у режимі реального часу) та асинхронному (неконтактний режим взаємодії з викладачем) режимі.

Таким чином, у педагогічній практиці підвищення кваліфікації викладачами за дистанційною формою можна творчо адаптувати та використовувати такі відомі види навчальних занять: лекції; семінари; лабораторні заняття; контрольні роботи; заліки; іспити; консультації; самостійна робота та ін. Але вони мають бути адаптовані до дистанційного навчання як в контактний, так і в неконтактний фази навчання. Найбільш доцільно використовувати методи активного навчання, які можна реалізовувати шляхом застосування комп'ютерних мереж, аудіо – відео – та інших телекомунікаційних засобів, у т.ч. безпосередньо та обов'язково мережі Інтернет (табл. 1).

Таблиця 1

Методи навчання та види навчальних занять для розвитку ІКК викладачів у дистанційній формі навчання

Етап	Мета	Завдання	Метод, прийом, спосіб	Вид навчального заняття
Ціннісно-мотиваційний	розвивати і збагачувати цінності та мотивацію	розвиток ціннісно-мотиваційного компонента ІКК	анкетування, тестування, стимулювання, навчальна	Всі види навчальних занять у вищій військовій

	розвитку ІКК		бесіда, дискусія та ін.	школі
Розвивальний етап	розвивати теоретичні і практичні знання щодо використання ІКТ у педагогічній діяльності, практичні уміння і здатність щодо їх застосовування у своїй діяльності	розвиток інтелектуального, праксеологічного, інформаційно-технологічного, суб'єктного компонента ІКК	самостійна робота з навчальними матеріалами, навчальна бесіда, навчальна дискусія, метод вправ, метод усного контролю, самоконтролю, метод письмового (тестового) контролю знань	Всі види навчальних занять у вищій військовій школі
Завершальний етап	успішна реалізація попередніх етапів методики розвитку ІКК; педагогічне діагностування рівнів розвиненості ІКК викладачів	завершення розвитку ІКК викладачів системи військової освіти; з'ясування рівнів розвиненості ІКК викладачів	метод письмового (тестового) контролю знань, практичних навичок, умнів і здатностей застосування ІКТ у педагогічній діяльності	Практичні і контрольні заняття

Відповідно використання засобів ІКТ у процесі розвитку ІКК викладачів у дистанційній формі навчання впливає на всі системні компоненти його методики, що дозволяє ставити і розв'язувати значно складніші та прикладні педагогічні проблеми та проблемні ситуації в процесі її розвитку, вдосконалення їх творчого інтелектуального та практичного потенціалу, критичного та водночас педагогічного мислення, самостійності в здобуванні знань, роботі з різноманітними джерелами навчальної інформації.

У межах нашого дослідження усі вищевикладені елементи методики розвитку ІКК розташовані в ціннісно-мотиваційному, розвивальному та завершальному етапах, кожен з яких них має свої завдання та водночас передбачає отримання певних конкретних освітньо-виховних результатів згідно зі метою дослідження та ієрархією сформульованих цілей щодо підвищення кваліфікації викладачів у дистанційній формі навчання. Його реалізацію доцільно здійснювати шляхом навчання викладачів за допомогою дистанційного курсу "Інформаційно-комунікаційні технології у науково-педагогічній діяльності викладачів" (108 год, термін – 2 тижня).

Ціннісно-мотиваційний етап спрямований на розвиток і збагачення, по-перше, цінностей розвитку ІКК шляхом вирішення таких завдань: розвиток позитивного ставлення викладачів до ІКТ та їх системного застосування у педагогічній діяльності; збагачення аксіологічної сфери їхнього свідомості та самосвідомості щодо ІКТ, їх природи серед категоріальних понять світобудови, трансформації їхніх сутнісних характеристик в умовах становлення інформаційного суспільства: ціннісні орієнтації щодо свого педагогічного буття в інформаційному суспільстві як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності; сприяння

усвідомленню ними ціннісних аспектів застосування ІКТ і з'ясування особливостей їх практичного застосування у педагогічній діяльності;

по-друге, вдосконалення мотивації розвитку ІКК шляхом вирішення таких завдань: розвиток мотиваційного ставлення викладачів до педагогічної діяльності, яке включає збагачення настанови на системне застосування ІКТ у педагогічній діяльності; розвиток їх прагнення до збагачення власного інформаційно-комунікаційного потенціалу як суб'єкта педагогічної діяльності.

Відповідно викладачі мають усвідомлювати ціннісно-мотиваційний аспект застосування ІКТ у педагогічній діяльності, чітко уявляти про те, де вони зможуть і мають цілеспрямовано та системно їх застосувати, а також розуміти переваги, які їм надасть розвиток своєї ІКК як викладача в інформаційному суспільстві та в системі військової освіти.

Розвивальний етап спрямований на розвиток теоретичних і практичних знань щодо використання ІКТ у педагогічному процесі, практичних умінь і здатностей щодо їх творчого застосовування у педагогічній діяльності. Зокрема, основна увага звертається на розвиток здатності до пошуку й аналізу інформації, її синтезу та порівняння, абстрагування, узагальнення та конкретизації за допомогою ІКТ із врахуванням специфіки викладання загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін. Особлива увага має звертатися на розвиток гнучкості та критичності практичного – військово-професійного і фахового – мислення, розвиток комплексу здатностей щодо роботи з апаратно-програмним забезпеченням і його системного та творчого використання у педагогічній діяльності; випереджального характеру практичного застосування ІКТ для проектування і моделювання квазіпрофесійних ситуацій у військовій діяльності.

Завершальний етап, на якому гіпотетично передбачається, що успішна реалізація попередніх етапів методики розвитку ІКК сприятиме розвитку всіх її компонентів, викладачі здатні та готові творчо використовувати ІКТ у педагогічній діяльності. Відповідно для підтвердження цієї гіпотези необхідно провести діагностування її розвиненості, що надасть можливість оцінювати ефективність запропонованої методики.

Отже, розвиток ІКК викладачів системи військової освіти є актуальним науково-педагогічним завданням і передбачає використання для цього відповідної спеціалізованої методики її розвитку. Розроблена методика розвитку ІКК викладачів системи військової освіти у дистанційній формі навчання може бути успішно реалізована за умов імплементації спеціалізованого курсу “Інформаційно-комунікаційні технології у науково-педагогічній діяльності”. Відповідно послідовне вивчення тем дистанційного курсу з використанням ІКТ є необхідною педагогічною умовою ефективності імплементованої методики розвитку ІКК викладачів системи військової освіти.

Перспективні напрями подальших досліджень: експериментальна перевірка методики розвитку ІКТ викладачів системи військової освіти на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації у дистанційній формі навчання.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Дистанційна навчання / В. Ю. Биков // Енциклопедія освіти України / гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 191-193.
2. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В. Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології: монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.]; АПН України, Інститут засобів навчання. – Київ: Атіка, 2005. – С. 77-140.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Вітченко А. О. Педагогіка вищої військової школи / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло. – Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – 504 с.

5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 374 с.
6. Ягупов В.В. Методи навчання військовослужбовців / В.В. Ягупов // Збірник наукових праць Військового гуманітарного інституту Національної академії оборони України / [гол. ред. Ріпа Л.І.]. – 2000. – № 4(17). – С. 80-85.
7. Ягупов В.В. Неімітаційні активні методи навчання / В.В. Ягупов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Педагогіка і психологія / відп. ред. Носенко Е.Л. – 2000. – Вип. 5. – С. 78-85.
8. Kyva V. Y. The development of information and communication competence of teachers of the system of military education as a methodological problem [Electronic resource] / V. Y. Kyva // Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogy. – 2018. – №5 (9). – P. 1-20. – Access mode: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/20/17>. (Accessed 28 January 2019).
9. Ferrari A. Digital Competence in Practice: an Analysis of Frameworks [Electronic resource] / A. Ferrari // JRC Technical Reports. European Commission. – 2012. – Access mode: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf>. (Accessed 25 Sep 2019).
10. Gutierrez I. Competencias del profesorado universitario en relacion al uso de tecnologias de la informacion y comunicacion: Analisis de la situacion en Espana y propuesta de un modelo de formacion. Departamento de Pedagogia, Universidad Rovira i Virgili [Electronic resource] / I. Gutierrez. – 2011. – Access mode: <http://hdl.handle.net/10803/52835>. (Accessed 25 Sep 2019).
11. Gisbert M. La competencia digital de los estudiantes universitarios / M. Gisbert, F. Esteve // Digital learners. – 2011/ - №7. – С. 48-59.
12. Larraz V. La competencia digital a la Universitat [Electronic resource] / V. Larraz. – 2013. – Access mode: <http://hdl.handle.net/10803/113431>. (Accessed 25 Sep 2019).
13. Krumsvik R. Digital competence in Norwegian teacher education and schools [Electronic resource] / R. Krumsvik // Högre utbildning. – 2011. – 1(1). – P. 39-51. – Access mode: <http://journals.lub.lu.se/index.php/hus/article/view/4578>. (Accessed 25 Sep 2019).
14. Schneckenberg D. Understanding the concept of ecompetence for academic staff [Electronic resource] / D. Schneckenberg, J. Wildt. – 2006. – Access mode: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.457.3464&rep=rep1&type=pdf>. (Accessed 25 Sep 2019).
15. Carrera F. Identificacion de la competencia digital del profesor universitario: un estudio exploratorio en el ambito de las ciencias sociales [Electronic resource] / F. Carrera, J. Coiduras // Revista de Docencia Universitaria. – 2012. – 10(2). – P. 273-298. – Access mode: <https://repositori.udl.cat/bitstream/handle/10459.1/47980/018608.pdf?sequence=1>. (Accessed 25 Sep 2019).

References

1. Bykov, V. Yu. Dystantsiyna navchannya [Distance Learning]. In: V. H. Kremen', ed. 2008. *Encyclopedia of Education of Ukraine*. Kyiv: Yurincom Inter. pp. 191-193.
2. Bykov, V. Yu. 2005. Dystantsiynе navchannya v krayinakh Yevropy ta SShA i perspektyvy dlya Ukrayiny [Distance Learning in Europe and the USA and Prospects for Ukraine]. In: V. Yu. Bykov, O. O. Hrytsenchuk, Yu. O. Zhuk. 2005. *Information support of educational process: innovative means of technology*. pp. 77-140.
3. Busel, V. T. ed., 2005. *Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (z dod. i dopov.) [The Great Interpretative Dictionary of Modern Ukrainian (with additions and supplements)]*. Kyiv; Irpin: Perun.
4. Vitchenko, A. O. and Os'odlo, V. I. 2017. *Pedahohika vyshchoyi viys'kovoyi shkoly [Pedagogy of the Higher Military School]*. Kyiv: NYOY Ivan Chernyakhovsky.

5. Honcharenko, S. U. 1997. *Ukrayins'kyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Libid.
6. Yahupov, V.V. 2000. Metody navchannya viys'kovosluzhbovtiv [Methods of Servicemen Training]. *Collection of scientific papers of the Military Humanitarian Institute of the National Defense Academy of Ukraine*, 4, pp. 80-85.
7. Yahupov, V.V. 2000. Neimitatsiyni aktyvni metody navchannya [Non-Imitative Active Teaching Methods]. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University*, 5, pp. 78-85.
8. Kyva, V. 2018. The development of information and communication competence of teachers of the system of military education as a methodological problem. *Adaptive management: theory and practice. Series Pedagogy*, 5, pp. 1-20.
9. Ferrari, A. 2012. Digital Competence in Practice: an Analysis of Frameworks. JRC Technical Reports. European Commission. [online] Available at: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf>. [Accessed 25 Sep 2019].
10. Gutierrez, I. 2011. Competencias del profesorado universitario en relacion al uso de tecnologias de la informacion y comunicacion: Analisis de la situacion en Espana y propuesta de un modelo de formacion. Departamento de Pedagogia, Universidad Rovira i Virgili. [online] Available at: <http://hdl.handle.net/10803/52835>. [Accessed 25 Sep 2019].
11. Gisbert, M. and Esteve, F. 2011. La competencia digital de los estudiantes universitarios. *Digital learners*, 7, pp. 48-59.
12. Larraz, V. 2013. La competencia digital a la Universitat. [online] Available at: <http://hdl.handle.net/10803/113431>. [Accessed 25 Sep 2019].
13. Krumsvik, R. 2011. Digital competence in Norwegian teacher education and schools. *Högre utbildning*, [online] 1(1), pp. 39-51. Available at: <http://journals.lub.lu.se/index.php/hus/article/view/4578> [Accessed 25 Sep 2019].
14. Schneckenberg, D. and Wildt, J. 2006. Understanding the concept of ecompetence for academic staff. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.457.3464&rep=rep1&type=pdf>. [Accessed 25 Sep 2019].
15. Carrera, F. and Coiduras, J. 2012. Identificacion de la competencia digital del profesor universitario: un estudio exploratorio en el ambito de las ciencias sociales. *Revista de Docencia Universitaria*, [online] 10(2), pp. 273-298. Available at: <https://repositori.udl.cat/bitstream/handle/10459.1/47980/018608.pdf?sequence=1>. [Accessed 25 Sep 2019].

УДК 001.891.5:159.923:159.922.1(045)

DOI: 10.31339/2617-0833-2019-2(27)-107-110

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ Я-КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Марценюк М.О., Стретович Ю.О.

EMPIRICAL RESEARCH OF GENDER DIFFERENCES OF PERSONAL SELF-CONCEPT

Martseniuk Marina, Stretovych Yuliia

В статті описуються результати емпіричного дослідження гендерних відмінностей Я-концепції особистості. В результаті дослідження було виявлено високий рівень андрогінності, що притаманний членам обох груп, переважно адекватний рівень самооцінки, з тенденцією до заниженої у дівчат та завищеної у хлопців; високий рівень групової залежності у респондентів-дівчат та низький у респондентів хлопців; високий рівень інтернальності у групі хлопців та середній рівень у групі дівчат; занижений рівень домагань